

BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur

Nr. 61 2016 • Årgang 33 • ISSN 0907-6581 • www.buks.dk

Kirsten Vagn

Demonstration: Fra Bodystorm til Site-Specific

Abstract

Ved at arbejde 'site specific' åbner vi opmærksomheden over for impulser fra rummet. Artiklen beskriver en workshop og project-eksempler.

Nøgleord

Drama; Boreale; Explore; Express; Exchange; bodystorm; site-specific;

»Der er intet i forstanden, der ikke først har været i sansningen«
Aristoteles, 384-322 f. Kr.

I denne artikel vil jeg uddybe Site-Specific som genre og som pædagogisk metode. Det er en kunstfaglig arbejdsform, som jeg præsenterede under Drama Borealens tema »explore – express – exchange«. I tider hvor en snæver læringsdagsorden har tilsidesat æstetiske læreprocesser og discipliner som drama, billedkunst, musik og dans, finder jeg det vigtigt at konkretisere æstetiske processer og udtryk, der kan stimulere til opdagelse, erkendelse og refleksion. Med inspiration fra blandt andet den engelske dramapædagog og kreativitetsforsker Malcolm Ross' tænkning om impulsens betydning i kreative processer, og den ungarske danseteoretiker og koreograf Rudolf Labans bevægelseslære, vil jeg uddybe og konkretisere, hvorledes der kan arbejdes med Bodystorm og rum som impulsgiver, samt genren Site-Specific.

Jeg har med stor glæde udviklet og arbejdet med disse formsprog sammen med pædagogstuderende på University College Sjælland, på 'Humak University of Applied Sciences' i Finland og på Erasmus Hogeschool, Brussel i Belgien. Her har efterfølgende diskussioner om relevansen af performancearbejde i institutionel og dannelsesmæssig sammenhæng, taget afsæt i oplevelsen af selv at have arbejdet skabende i en Site-Specifik proces. Sammen med børnene fra teaterskolen Harlekin i Holbæk udforskede jeg en kulturkasernes hemmelige rum og med teatergruppen Elverfolket skabte jeg i 2011 vandreforestillingen »Byens rum – På kanten« på Holbæk Havn.

På trappen samles børnene i en gruppeformation, de stirrer mod publikum med et intenst blik – langsomt og rytmisk begynder de at gå ned af trappen. Pludselig runger et skrig og impulsen sætter den lille flok i hastige stumfilmsagtige bevægelser, de bevæger sig til nederste etage mod en tildækket figur, de stivner og drejer hovederne og kigger igen udfordrende på publikum... (Holbæks Kulturkaserne 2014).

Kropslig erkendelse og affektiv afstemning

Den dualistiske tankegang med rødder tilbage til Descartes, adskiller fænomener som natur/kultur, det ydre /det indre og krop/psyke, og denne opdeling har sat dybe spor i den vestlige tankegang. I modsætning til dette og ud fra bl.a. Merleau-Pontys fænomenologi, trækker arbejdet med sanselig erkendelse og danseinspirerede udtryk på princippet om, at krop, sjæl og tanke er tæt forbundne. (Winther 2006). Som en yderligere vinkel på denne tætte forbindelse, finder jeg det relevant her at fremhæve psykologen Daniel Sterns teori om affektiv afstemning. Forsker ved DPU, Mia Herskind, beskriver, hvorledes Stern bygger denne teori på viden om, at vi er i stand til at aflæse et følelsesmæssigt udspil hos hinanden. Vi kan blandt andet aflæse den vitalitet, intensitet og form, som en bevægelse har, for på den baggrund at kunne kvalificere vores mellem menneskelige relationer. Dans og performance kan derfor være andet og mere end en motorisk aktivitet. Når dansere og spillere bevæger sig, bevæges vi, ligesom vi gør i den tætte relation med spædbørn. Vi aflæser, spejler, er empatisk lydhøre og har på den måde en kropslig og sanselig kontakt til andre menneskers subjektive oplevelse. (Herskind 2006).

Impuls

Ingen ved med sikkerhed, hvorledes den kreative proces starter, men den engelske dramapædagog og kreativitetsforsker Malcolm Ross beskriver »the encounter« – en følelsesimpuls, der er i individets møde med omgivelserne – som et vigtigt element. Impulsen kan give sig udtryk i en stemning, og Ross beskriver, hvorledes flere kunstnere oplever begyndelsen til en kreativ proces som en stemning eller en rytme, der afføder en lyst til udtrykke sig. Med afsæt i denne tænkning hos Ross beskriver Austring og Sørensen impulsen som en indre ubalance, der kan opstå, når vi oplever situationer, der ikke passer i vores etablerede følelsesstrukturer. Ubalancen giver os en impuls til at handle, og denne handling kan være *reaktiv og reflektiv*. Den reaktive handling er forårsaget af en impuls til at frigøre sig fra indre spændinger, hvilket også kan forstås som en drift mod at bringe orden i en ubalance ved at reagere med handling. Handlingsimpulsen kan være af følelsesmæssig karakter som det at reagere ved at le eller råbe højt. (Braanaas 1999, Austring og Sørensen 2006).

I denne sammenhæng forstår jeg også impulsen som det sanselige indtryk, der er drivkraften til at udtrykke sig kropsligt i et opstået tableau/billede. Den *refleksive* handling er en handling, hvor man bearbejder den oprindelige følelsesimpuls gennem en æstetiske mediering, hvilket er tilfældet, når man skal omsætte et steds impulser og stemninger til en performance.

Under arbejdet med Bodystorm stilles der krav om evnen til at *reagere* på den impuls, som de andre kroppe giver, og derefter mediere egen krop, således at den bliver en del af et nyt udtryk. Her arbejdes først og fremmest intuitivt, og det er indlysende at krop, sjæl og tanke kan arbejde i et NU! Når ideerne til en Site-Specific forestilling skal bearbejdes, er det netop stemningen, rytmen og ubalancen i rummet, der er incitamentet til det udtryk som *refleksivt* skal medieres til en performance.

Hvad er Bodystorm?

Bodystorm kan være en metode til kropsligt at afprøve en situation eller en teoretisk ide for derigennem at udvikle nye ideer, og det kan således være en metode til innovation af design.

Den form jeg arbejder med her kan beskrives som »Den intuitive skabelse af en skulptur, der er konstrueret i resonans med rum, former, linjer og i relationen mellem mennesker«. I Bodystorm arbejdes der således på gulvet med bevægelse og kropslige udtryksformer, og det er en arbejdsform der lægger sig tæt op ad dans og kontaktimprovisation.

Trin for trin:

En gruppe på 3 – 7 personer

- En person løber (stormer) til et punkt i rummet og stopper i en tilfældig position
- Næste person løber til og stiller sig i en intuitiv position, der er afstemt og spejler eller på anden måde forholder sig den første. Og så videre indtil alle er på plads i en skulptur
- En ny person tager initiativ til at løbe og starter en ny skulptur et andet sted
- Det er vigtigt, at personerne i gruppen bevarer deres udtryk, indtil de løber ind i en ny skulptur
- Billede glider over i billede

Afhængig af målgruppe, kan der arbejdes med følgende progression, når der skal dannes skulpturer:

1. Placering i en række
2. Samme udtryk, men ikke på række
3. Find en kontrast til det/de andre udtryk
4. Ikke den samme position, men en intuitiv stilling, der passer til skulpturerne

Det er rigtig fint at lade grupperne vise den improviserede Bodystorm for hinanden. Jeg har mange gange nydt deltagernes overraskelse og begejstrede: »Hvor ser det godt ud!« Her udspilles små bevægende fortællinger, som er andet end akrobatik og ekvilibristik, her ses optagethed og koncentration, og det er denne indre deltagelse, samspillet mellem det ydre og det indre, der rører os.

Efter sådan en visning kan der fremhæves og diskuteres *skulpturelle kvaliteter*. Med den menneskelige narrative trang til at finde mening, sammenhæng og skabe fortællinger, sker det ganske ofte, at tilskuerne finder små historier i udtrykkene, og det er selvfølgelig også en kvalitet. Nogle gange kan for stort et fokus på at skabe en fortælling dog gøre udtrykkene ganske banale og måske klichéfyldte. Jeg opfordrer derfor deltagerne til at vægte det skulpturelle udtryk som i en dans. Desuden prøver jeg at vække en ubalance, ved at stille »skæve« krav som fx »Lad højre arm være i kontakt med hovedet i de næste billeder« – noget uforudsigeligt som kan give impulser til nye udtryk og overraskende fortællinger.

Foto: Kirsten Vagn

Her er en tydelig reference til Rudolf Laban, som lægger stor vægt på at bevare bevægelsens spontanitet. I hans bevægelseslære bør deltagerne ikke kopiere bevægelser, men bør bygge på egne idéer og impulser (efforts). Laban har haft stor indflydelse på brugen af dansedrama og ekspressive danse. Han bruger ikke rollespil og ageren, idet han mener at bevægelseskontrasterne i sig selv udgør den dramatiske mulighed – man behøver således ikke en historie. (Braanas 1999).

Evalueringen kan fx drøftes ud fra disse kvaliteter: Rummer udtrykket flere niveauer, kontraster, spænding, humor? Er der overraskelser? Hvor er fokus? Og for yderligere at fremme abstraktionsevnen, kan metoden bruges til at sanse form og linjer i rummet eller udtrykke den kropslige forståelse af et bestemt område i rummet. Hvis dette er målet, kan opgaven lyde: Lav en Bodystorm, hvor I får impulsen fra fx:

- Vægge med vinduerne som sigtelinjer
- Et maleri i rummet
- En stol og et bord
- Et særligt møbel i rummet

Site-Specific

Rummets sjæl – Genius Loci!

Et rum eller et sted er altid noget særligt på grund af dets særlige unikke konstruktion af sociale og fysiske karakteristika. Et sådant sted kan analyseres ud fra arkitektoniske og indretningsmæssige parametre, men i denne sammenhæng arbejdes med de mere følelsesmæssige impulser som fx:

- Rummet kan tale til os og får os til at drømme og tænke
- Rummet fører os til at forstå noget om, hvordan vi har det sammen
- Rummet fortæller os noget om, hvordan vi organiserer os
- Rummet får os til at tænke på fortiden, nutiden og fremtiden
- Rummet lærer os noget om andre og om os selv
- Rummet kan overraske, frastøde og fascinere os
- Vi kan blive en del af rummet

Hvad er Site-Specific?

En Site Specific performance er en forestilling, der tager sit udgangspunkt i et særligt sted – et særligt rum! Det er en genre, hvor mange formsprog bruges, det kan være dans, musik, installationer, billedkunst, parkour og skuespil. Udtrykket er ofte sanseligt og poetisk.

En sådan forestilling kan skabes i store sammenhænge, ofte hvor publikum bliver guidet igennem en særlig rute, hvor de forskellige rum åbner sig i nye udtryk. I Teatergruppen Elverfolkets havneperformance »Byens rum – På kanten« blev publikum ledt fra en *trashy* bilkirkegård, gennem et moderne boligkompleks for at slutte omkring den gamle havn med skibsværft, kran og træskibe.

Det kan også være en inspirerende forestillingsform i en institution, hvor grupper af børn og unge kan give deres bud på, hvorledes særlige områder som gangen, trappen og hulen ved skoven inspirerer dem til at udtrykke særlige stemninger og fortællinger.

Her følger grundopgaven, som jeg har stillet og ændret til forskellige udformninger afhængig af målgruppen:

Fra impuls til udtryk

I skal lave en performance/stemningsforestilling i jeres rum. Måske er der en historie – måske er der ikke en historie! Men I skal give publikum en oplevelse af rummet med mennesker, relationer og udtryk. I skal først arbejde fysisk med Bodystorm, frys billeder og rummets lyde. Herefter kan I diskutere jeres indhold og skabe jeres egen form.

Fremgangsmåde:

1. Mærk rummet. Prøv at lege med sjove, flotte eller overraskende positioner i rummet. Er der særlige lyde i rummet som det kunne være sjovt at inddrage? I skal lave 5 Bodystorms i rummet. Prøv at undlade at lave brainstorm. Lad kroppen udforske rummet!
2. Lyt til 'musikken'/lydene i rummet. Måske inspirerer de til særlige bevægelser. Måske kan de forstærkes og blive til en særlig rytme eller et særligt 'lydlandskab'.
3. Diskuter de forskellige udtryk, der kom frem ved at lade kroppen arbejde intuitivt.
4. Afprøv de forskellige frys billeder igen. Bestem 4-5 vigtige positioner. Søg efter specielle, udtryksfulde, kontrastfyldte, seje, overraskende og flotte udtryk. Brug flere planer – lav, høj, midt. Måske kommer der bevægelse og lyd i frys billederne!
5. Bestem hvor publikum står/sidder. Eller måske skal de kunne gå rundt i rummet.
6. Bestem ruten mellem de forskellige frys billeder. Brug fx slowmotion, krybe, dreje rundt eller andet.
7. Diskuter om der måske viser sig en historie – eller bare et forløb fx fra angst til glæde.
8. Bestem en opstilling, et frys billede, hvor I har direkte øjenkontakt til publikum.
9. Lav aftaler så det passer til musikken, som I skaber eller finder!
10. Øv mange gange, så I har alle aftaler på plads.
11. Vær bevidste om, hvorledes I har arbejdet med elementer som fx kontrast, spænding, humor.
12. Vis den lille forestilling for holdet.

Læringspotentialer

»Det æstetiske rum besidder erkendelsesmæssige egenskaber, hvilket vil sige, at det stimulerer viden og opdagelse, erkendelse og refleksion – alt sammen egenskaber som fremmer læringsprocessen. Teater er en form for erkendelse«. (Boal, 2000).

Kompetencer som at kunne opdage, erkende og reflektere anser jeg for grundlæggende i al læring, og det er kompetencer, der udvikles i rigtig mange drama- og teaterprocesser. I denne Site-Specific sammenhæng optimeres desuden sansningens tilgang til følelser og refleksion. Desuden kan der suppleres med en mere detaljeret læringsmålsbeskrivelse, hvor deltagerne skal arbejde mod:

- At kunne åbne bevidstheden om impulser i rummet
- At udvikle egne udtryksfærdigheder
- At kunne være nysgerrig om alle kroppens mulighederne
- At kunne åbne sind, fantasi og forestillingsevne gennem abstrakt kropsudtryk
- At forbedre forståelsen af kropssprog og kommunikation
- At forstå at form og indhold interagerer

Opsamling

At udvikle og igangsætte kreative og skabende processer i arbejdet med en Site-Specific performance, kræver mod til både at være struktureret og til at kunne give plads til kaos/ ubalancer. Sådanne processer har jeg, som tidligere nævnt, i flere sammenhænge rammesat, så deltagerne fik mulighed for at kunne udforske kropsligt og intuitivt samt for at mediere kropslige udtryk.

Langt de fleste gange var det fine udtryk, som deltagerne var stolte ved at skabe og præsentere. Nogle gange kunne der dog være en tendens til, at fremstillingerne blev klichefyldte og forudsigelige. Jeg erfarede, at når jeg initierede ubalancer, stillede benspænd og kreative udfordringer – som krav om særlige formsprog eller en særlig 'opskrift' – så skabte deltagerne nogle ganske overraskende, gribende og tankevækkende små forestillinger.

I denne arbejdsform er der rigtig mange muligheder for at spejle og afstemme hinanden, og for igennem formsproget at skabe kontakt mellem det ydre og det indre i fortællinger, stemninger og udtryk, og frem for alt muligheder for at arbejde med kropslige erfaringer og sanselige erkendelser.

Litteratur

Austring, Bennyé og Sørensen, Merete (2006): *Æstetik og læring*. København: Hans Reitzels forlag

Boal, Augusto (2000): *Lystens regnbue*. Gråsten: Forlaget Drama.

Braanaas, Niels (1999): *Dramapedagogisk historie og teori*. Oslo: Tapir.

Herskind, M (2006): *Viden og følelser i bevægelse*. In: Engel, Rønholt, Nielsen, Winther: *Bevægelsens poetik*. København: Museum Tusulanums Forlag.

Winter, H (2006): *Kroppen som fortæller*. In: Engel, Rønholt, Nielsen, Winther: *Bevægelsens poetik*. København: Museum Tusulanums Forlag.

Kirsten Vagn, lektor ved UC Sjælland